

Els artesans de la pilota: custodis del joc

Ricard Sentandreu Sebastian (Màster en Direcció i Gestió de l'Activitat Física i l'Esport. Universitat de València)

Victor Agulló Calatayud (Departament de Sociologia i Antropologia Social. Universitat de València)

L'artesania és una de les particularitats que fa únic i especial l'esport de la pilota. Els diferents materials, pilotes, guants, planxetes i didals són creats per uns professionals, els artesans de la pilota o piloters, que dediquen bona part de la seua vida -en molts casos- a l'elaboració d'aquests elements que són imprescindibles per a jugar a pilota.

Dalt de dreta a esquerra. 1. Ramon de Sumacàrcer (didals) 2. Vanessa i Rsoabel Biosca (didals i pilotes de plàstic) 3. Emilio Giner (Guants) 4. Carlos de Riola (pilotes) Baix 1. Emilio Simarro (pilotes de badana) 2. Vicent Monleón (planxetes de ferro) Fotografia: PilotaVeu

Emilio Simarro elaborant una pilota de badana. Fotografia. Ulisses Ortiz PilotaVeu

Antecedents històrics

Les referències històriques a la tipologia i confecció material per al joc són escasses. Tanmateix una primera referència la trobem a l'obra Diàlegs (1538) de l'humanista valencià Joan Lluís Vives quan compara el pes de les pilotes valencianes amb les de Lutècia (París).

L'origen de la pilota de vaqueta és perd per tant en la nit del temps però si que tenim constància que durant el segle XIX es va emprar amb profusió pels pobles i trinquets valencians (Agulló i Agulló, 2009). Cal recordar que l'escala i corda naix a finals de segle XIX i que abans de la seua incorporació es jugava a ratlles dins dels trinquets. La modalitat de raspall també es practicava amb ratlles i serà a partir de la segona meitat del segle XX on evolucionarà progressivament fins convertir-se en la modalitat que hui dia coneguem.

D'acord amb Llorenç Millo (1976) en la seua excepcional obra el Trinquet «la pilota de valenciana té en comú amb aquella que s'emprava als trinquets francesos el fet de comptar amb huit gallons. Millo assenyalava que una pilota nova té l'aspecte d'una joia, que el seu diàmetre seria d'uns quaranta quatre mil·límetres i que el seu pes va evolucionar dels 33 grams que va tenir durant bona part del segle XX fins als anys 60-70 on els pilotaris que actuaven en la demarcació de rest van anar preferint progressivament pilotes amb un major pes fins als 45 grams.

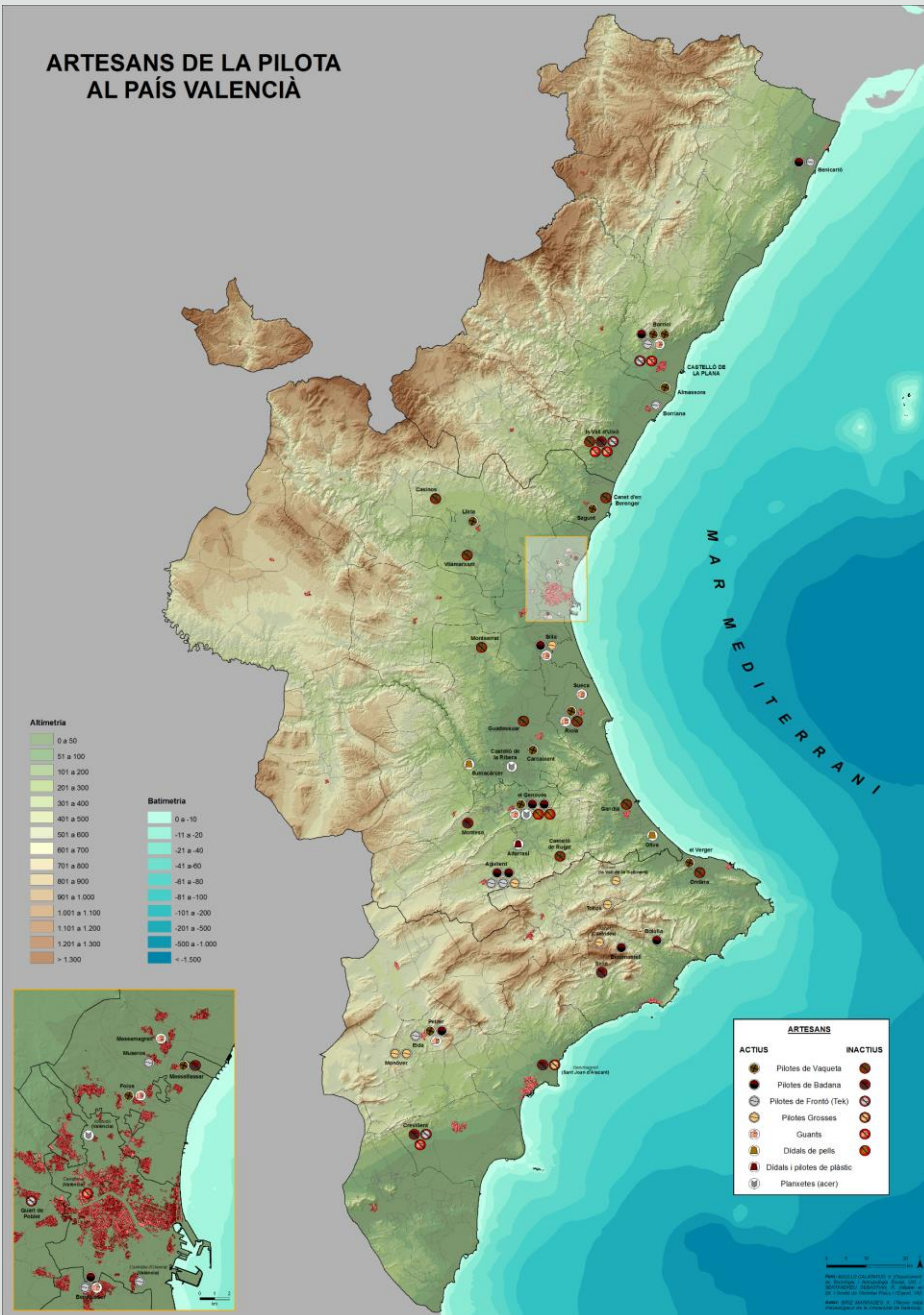
Situació actual

En l'actualitat i en base als estudis de la Càtedra de la Pilota Valenciana (Generalitat Valenciana-Universitat de València) es constata que a data d'octubre de 2017, hi ha al voltant d'una cinquantena d'artesans de la pilota repartits per la geografia valenciana. Aquesta xifra ha disminuït sensiblement els darrers anys i es tracta d'una població sovint envellida.

En el mapa 1 es pot contemplar la localització espacial dels diferents artesans de pilotes, podem trobar 12 de pilotes de vaqueta utilitzades (raspall, escala i corda i galotxa), 11 de badana (món escolar, modalitats a ratlles i frare), 9 de pilotes de tek (frontó valencià), 7 artesans de pilota grossa (modalitats de pilota grossa). Pel que fa la protecció de les mans al mapa podem trobar 8 artesans de guants de pell, 3 artesans de planxetes de ferro, 2 artesans de didals de pell per al raspall i un artesà de didals de plàstic que també elabora pilotes de plàstic.

La majoria d'aquests artesans han conegut la pilota, així com la elaboració dels diferents materials, principalment per transmissió directa dels familiars, per arrelament popular o proximitat al nucli d'activitat, una herència en forma de secret i que guarden amb cura com un tresor que tots valoren amb gran estima i que sols transmetran a familiars o gent de molta confiança.

Generalment la feina d'artesà al món de la pilota és una feina poc remunerada que no dona per a viure, sinó que ho fan per hobby o afició. Els minso beneficis són per a pagar el material de fabricació i sols algun artesà de pilotes de vaqueta, algun de badana o de didals de plàstic aconsegueixen una certa rendibilitat. Generalment no solen estar donats d'alta en la Seguretat Social com a autònoms o si ho estan ho fan de manera discontinua. Una altra conclusió preliminar dels estudis és que entre ells no solen tindre cap relació ni unió o fins i tot ni tan sols es coneixen entre ells. Igualment, no han rebut mai ajudes ni han fet per tenir-ne, sols han comptat amb la seua iniciativa personal i la seua pròpia inversió per començar o seguir realitzant la tasca.

Futur del sector

Donades les difícils circumstàncies que travessa l'esport de la pilota en la actualitat, els artesans valorarien positivament una unió entre ells per aconseguir majors avantatges, reconeixement i visualització d'una feina que desenvolupem amb passió però que sovint no veuen degudament reconeguda.

Davant d'aquesta situació tant els poders públics com les instàncies del joc de pilota, caldria que implementaren, més tard que prompte, una bateria de mesures per a dignificar i garantir la deguda supervivència i actualització als nous temps d'aquesta centenària professió.